

Keynes a współczesność

Ekonomiczne perspektywy
dla naszych wnuków

REDAKCJA NAUKOWA

Elżbieta Mączyńska, Marian Gorynia, Maria Urbaniec

KEYNES A WSPÓŁCZESNOŚĆ

**Ekonomiczne perspektywy
dla naszych wnuków**

KEYNES A WSPÓŁCZESNOŚĆ

**Ekonomiczne perspektywy
dla naszych wnuków**

Redakcja naukowa

Elżbieta Mączyńska

Marian Gorynia

Maria Urbaniec

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
Warszawa 2023

Recenzenci:

dr hab. Michał Moszyński, prof. UMK

dr hab. Andrzej Szplit, prof. ANS

Redakcja naukowa:

prof. dr hab. Elżbieta Mączyńska

prof. dr hab. Marian Gorynia

dr hab. Maria Urbaniec, prof. UEK

Redakcja językowa i korekta:

Anna Kucharczyk

© Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2023

Publikacja została dofinansowana przez Polski Instytut Ekonomiczny.

ISBN: 978-83-65269-44-7

Wydawca:

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

ul. Nowy Świat 49

00 042 Warszawa

tel. 22 551 54 01, e mail: zk@pte.pl

<http://www.pte.pl>

www.ksiazkiekonomiczne.pl

Skład i łamanie:

Studio Komputerowe GEMMA

Druk i oprawa:

Sowa sp. z o.o.

Wydanie I

Spis treści

Od Wydawcy	11
ELŻBIETA MĄCZYŃSKA	
Wprowadzenie – fascynujący i proroczy Keynes	15
JOHN MAYNARD KEYNES	
Ekonomiczne perspektywy dla naszych wnuków (1930 r.).	32

CZĘŚĆ I: KEYNES O WZROŚCIE GOSPODARCZYM I PRZEMIANACH TECHNOLOGICZNYCH

PIOTR ARAK	
1. Nie pozbyliśmy się chciwości i nie chcemy płacić podatków	42
ANDRZEJ BUSZKO	
2. Czy J.M. Keynesa można postrzegać jako wizjonera w poszukiwaniu uniwersalnej teorii ekonomii?	50
JANINA GODŁÓW-LEGIĘDŹ	
3. To nie jest dobry czas dla przepowiedni Keynesa	59
MARIAN GORYNIA	
4. Fetyszyzacja możliwości zmian technologicznych w kontekście syndromu <i>homo oeconomicus</i>	64
ZBIGNIEW JAGIELŁO	
5. Prognoza jest niczym, prognozowanie jest wszystkim	68
ANDRZEJ JAKUBOWICZ	
6. Marzenia Keynesa a rzeczywistość	71
ANDRZEJ H. JASIŃSKI	
7. Czy ten świat zmierza w dobrym kierunku? Keynes nadal aktualny	78
LESZEK JERZY JASIŃSKI	
8. Keynesowski optymizm w czasach pesymizmu.	81
SŁAWOMIR KAMOSIŃSKI	
9. Świat wnuków pokolenia Johna Maynarda Keynesa. Co zostało z wizji Johna M. Keynesa po dziewięćdziesięciu latach	84
KATARZYNA KŁOSOWICZ-TOBOREK	
10. Czy w <i>Ekonomicznych perspektywach dla naszych wnuków</i> J.M. Keynes przewiduje koniec kapitalizmu?	89
GRZEGORZ W. KOŁODKO	
11. Ekonomia tłoku, czyli samo się nie zrobi.	92

MARCIN ŁUSZCZYK

12. John Mynard Keynes nie miał racji, przewidując świat wolny od „konieczności ekonomicznej” 97

KRZYSZTOF MALAGA

13. Esej Keynesa a teorie wzrostu gospodarczego 107

MICHAŁ MOŹDŻEŃ

14. Istotne instytucjonalno-polityczne przyczyny (prawdopodobnego) błędu prognozy Keynesa. 110

WOJCIECH PAPROCKI

15. Potrzeby mobilności – jakie będą i jak będziemy je zaspokajać w świecie hybrydowym? 114

JAN POLOWCZYK

16. Keynesa „spojrzenie w dalszą przyszłość” 117

PIOTR PYSZ

17. Keynes potrzebuje dzisiaj Euckena i Erharda. 121

MAREK RATAJCZAK

18. John Maynard Keynes a dyskusja o współczesnej ekonomii i ekonomistach ... 125

MIROSLAW SZREDER

19. John Maynard Keynes – więcej niż ekonomista. 130

JANUSZ J. TOMIDAJEWICZ

20. Prognoza czy wizja? Czego Keynes nie wziął pod uwagę? 134

JANUSZ ZAWIŁA-NIEDŹWIECKI

21. To, co jest najciekawsze w prognozie Keynesa i w dyskusji nad nią, nie dotyczy przyszłości. 140

CZEŚĆ II. KEYNES O RYNKU PRACY

EWA BIŃCZYK

1. Bez wcielenia ambitnych marzeń, przyszłości nie będzie wcale 143

JAKUB BRDULAK

2. W stronę unicestwienia? 147

ALEKSANDRA BUSZKO

3. 100 lat później od eseju Keynesa – z perspektywy milenialsa 149

ROBERT CIBOROWSKI

4. Czy ocena problemów ekonomicznych Keynesa byłaby obecnie podobna? 152

KAMIL GEMRA

5. Analiza tekstu J.M. Keynesa, czyli o ekonomicznych dentystach 155

ZDZISŁAW KUPCZYK

6. Co dzisiaj znaczy przesłanie Johna Maynarda Keynesa, czy jego wizja ma szansę powodzenia? 158

EWA LABNO-FAŁĘCKA

7. Pracować, nie harować? 161

GRZEGORZ MALINOWSKI

8. Keynes miał w połowie rację. Prognoza Keynesa 164

ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

9. Keynes i tygodniowy wymiar czasu pracy. 171

WITOLD M. ORŁOWSKI

10. Utopia realisty. 175

KONRAD PRANDECKI

11. Czy i dlaczego Keynes się pomylił? 180

PATRYCJA SMENTOCH

12. Prognozy Keynesa a współczesne trendy społeczno-gospodarcze. 186

JACEK TOMKIEWICZ

13. Keynes się pomylił, czy to raczej my nie potrafimy cieszyć się z życia? 191

MARIA URBANIEC

14. Co wyróżnia esej Keynesa? 194

HUBERT WITCZAK

15. Keynes – współczesność – przyszłość 201

MAGDALENA WYSOCKA

16. Perspektywy pracy według J.M. Keynesa 208

CZĘŚĆ III. KEYNES O JAKOŚCI ŻYCIA

PIOTR BANASZYK

1. Czy problemy ekonomiczne będą poważnym ograniczeniem codziennego, przyszłego życia społeczeństw? 212

WALDEMAR W. BUDNER

2. Przyszłości nie można przewidzieć 214

MACIEJ BYLICA

3. Polemika z esejem Keynesa 217

PRZEMYSŁAW DESZCZYŃSKI

4. Czy J.M. Keynes był prekursorem ekonomii informacji? 220

BOGDAN GALWAS

5. Wyboista droga do szczęścia gospodarczego J.M. Keynesa 223

WOJCIECH W. GASPARI

6. Czy interesują nas prawnukowie? 236

STANISŁAWA GOLINOWSKA

7. Praca–życie. Zaczniemy od Keynesa 242

MONIKA DOBSKA

8. Przyszłość w przeszłości – *ad vocem* eseju J.M. Keynesa 255

ANNA HALEWSKA

9. Nowe wymiary walki o przetrwanie. 262

ŁUKASZ HARDT

10. Pomędzy publicystyką a nauką 263

IWONA JAKUBOWSKA-BRANICKA

11. Marzenie wielkiego ekonomisty. 266

KATARZYNA KAMIŃSKA

12. Keynesowska recepta na szczęście gospodarcze 271

ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI

13. Ekonomiści jak dentyści, czyli lorda Keynesa wycieczka w XXI wiek. 274

ANNA KUCHARCZYK

14. Człowiek w „erze wolnego czasu i bogactwa”. 277

MARCIN KULA

15. Nie problem ekonomiczny jest w tym wszystkim najważniejszy 279

ZBIGNIEW MATKOWSKI

16. Nie można obiecywać sobie rychłego przejścia do takiego raju 280

MACIEJ MISZEWSKI

17. Perspektywy dla naszych wnuków 281

JÓZEF NIŻNIK

18. Optymizm Johna Maynarda Keynesa 284

JERZY OSIATYŃSKI

19. Keynesa esej o bogatych. 286

KRYSZYNA PIOTROWSKA-MARCZAK

20. Finansowe aspekty gromadzenia środków na cele publiczne. 289

ROMAN SOBIECKI

21. Czy i dlaczego przewidywania Keynesa nie sprawdziły się? 292

MARIA SZYSZKOWSKA

22. Świat na miarę tęsknot człowieka. 295

JAN TOPOROWSKI

23. Nadmierne zamięłowanie do bogactwa 298

DOROTA WALENTEK

24. John Maynard Keynes – wróżbita czy zwolennik pasywnego dochodu
na skalę globalną? 300

KRYSTYNA WOŹNIAK-TRZOSEK

25. Iść drogą ku słońcu – czy można zaplanować odległą przyszłość? 303

* * *

ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

26. Kwestia podejścia do długów 309

GŁOSA

ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

- Zróznicowane komentarze i opinie 313

ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

- Czy Keynes się mylił? – wybór interdyscyplinarnych cytatów 316

- Wykaz autorów monografii 321

- Bibliografia 324

- Indeks nazwisk 339

- Indeks rzeczowy 344

Od Wydawcy

Monografia ta powstała na kanwie debaty wokół słynnego eseju Johna Maynarda Keynesa pt. *Ekonomiczne perspektywy dla naszych wnuków* (*Economic Possibilities for our Grandchildren*)¹. To temat, który w jakimś stopniu – bezpośrednio lub pośrednio – dotyczy niemal każdego człowieka. Nieprzypadkowo też, mimo że esej Keynesa pochodzi sprzed niemal 100 lat, to wciąż wzbudza w świecie duże zainteresowanie, ale też emocje. Dowodem tego jest mnogość odniesień do tego eseju w literaturze światowej. Takich odniesień brakuje jednak na gruncie polskim. Stąd też niniejsza monografia stanowić ma – z założenia – przedstawienie polskiego głosu na ten temat. Z naukowej perspektywy istotne jest bowiem włączenie się do – toczącej się obecnie na forum międzynarodowym – debaty na temat rzeczonego eseju. Jest to z wielu względów potrzebne, a przekonuje o tym m.in. prowadzona na forum PTE debata w ramach Forum Myśli Strategicznej, dotycząca kultury myślenia strategicznego [*Paradoksy...*, 2013]. Tego typu debaty przekonują zarazem o geniuszu Keynesa.

John Maynard Keynes (1883–1946) jest jednym z głównych kreatorów współczesnej myśli ekonomicznej. Zaliczany jest do czołowych światowych myślicieli XX wieku. Ten brytyjski ekonomista, teoretyk i praktyk, wciąż inspiruje kolejne pokolenia badaczy, a jego teoria stanowi punkt odniesienia w niezliczonych debatach toczonych nie tylko na gruncie teoretycznym, lecz także w praktyce polityki społeczno-gospodarczej. Wiele wskazuje, że użyteczność i znaczenie teorii Keynesa wcale nie maleje wraz z upływem czasu. Przeciwnie, szczególnie w okresach nacechowanych niepewnością i kryzysowością zauważalny jest trend powrotu do tej teorii. Nieprzypadkowo też Keynes postrzegany jest przez wielu badaczy jako geniusz ekonomii. Potwierdzają to publikacje Keynesa, nie tylko te podstawowe, jak m.in. opublikowana w 1936 r. książka pt. *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*. Walory intelektualnego nowatorstwa mają także inne prace. Szczególne miejsce wśród nich zajmuje, opublikowany w 1930 r., rzeczony już esej pt. *Ekonomiczne perspektywy dla naszych wnuków*. To jeden z najbardziej stymulujących inte-

¹ Esej ten został – z inicjatywy PTE – przetłumaczony na język polski i opublikowany w „Biuletynie PTE” nr 4/2020 – <https://pte.pl/czasopisma/biuletyn/2020-nr-4> oraz na s. 32–40 niniejszej w monografii.

lektualnie, profetycznych esejów w historii ekonomii, to wielce odważna próba nakreślenia wizji świata za 100 lat.

Zważywszy, że niebawem minie wiek od publikacji tego esaju, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne (PTE) zainicjowało wśród naukowców-ekonomistów oraz przedstawicieli innych dyscyplin nauki, jak też praktyki, debatę nad głównymi tezami zawartymi w tej publikacji. Debata ta toczyła się w latach 2020–2023, a opinie dotyczące Keynesowskiego dzieła prezentowane były w kolejnych edycjach „Biuletynu PTE” (*vide* <https://pte.pl/czasopisma/biuletyn>). Podejmowanie tego typu dyskursu ma fundamentalne znaczenie, tym bardziej że Keynes jest uznawany jako osobowość oświeceniowego myśliciela, który, podobnie jak Adam Smith, łączył w swych dociekaniach ekonomicznych wiedzę z zakresu filozofii (w tym przede wszystkim etyki), historii, kultury, sztuki i estetyki. Eksponują to liczni znawcy intelektualnego dorobku i życia Keynesa. W dorobku tym istotne znaczenie miała też matematyka i psychologia.

Holistyczne i interdyscyplinarne podejście oraz profetyczna odwaga Keynesa przesądzają o ponadczasowym znaczeniu dzieł tego myśliciela. Keynesowskie lekcje są wciąż aktualne. Od Keynesa można się m.in. nauczyć, że chociaż dobra ekonomia i dobra polityka gospodarcza są ważne, to nie wystarczą. Fundamentalne znaczenie ma wizja ukierunkowana na dobro społeczne.

Keynes był bowiem kimś więcej niż tylko ekonomistą. Był filozofem w najgłębszym tego sensie. W poszukiwaniu rozwiązań na rzecz kształtowania „dobrego społeczeństwa” – ludzkiego dobrobytu – sięgał do myśli Arystotelesa, Platona i innych greckich filozofów. Podkreślał znaczenie zdolności dokonywania racjonalnych wyborów dla dobrego życia, wyboru prawdziwego dobra, zamiast wyborów kierowanych chciwością i egoistyczną wygodą. Stąd też koncepcje ekonomiczne Keynesa cechuje troska o postęp społeczny i o sprawy, które dalece wykraczają poza ekonomiczne modele, poza świat podaży i popytu. To zdaje się przesądzać o nieustannej atrakcyjności i aktualności myśli Keynesa. Dlatego też niewątpliwie warto je zgłębiać i upowszechniać. Temu też ma służyć niniejsza monografia. Dotyczy ona przede wszystkim Keynesowskiej wizji świata za 100 lat. Obecnie zaś potrzeba tego typu strategicznych wizji, co ma wymiar fundamentalny. Społeczno-gospodarcza globalna rzeczywistość dowodzi bowiem, jak kosztowna staje się, tak charakterystyczna dla kilku minionych dekad, marginalizacja kultury myślenia strategicznego. W wyniku tego świat zaskakiwany jest rozmaitymi, głęboko negatywnymi wydarzeniami, wśród których wojny i narastające ogniska konfliktów są tylko jednym z wielu tego przejawów.

Przedstawiona przez Keynesa profetyczna wizja świata niewątpliwie stanowić może ważną kanwę dla rozwoju kultury strategicznego myślenia, inspirowania strategicznych refleksji dotyczących kształtowania kultury myślenia strategicznego, nie tylko we współczesnych badaniach z zakresu nauk społecznych, w tym ekonomicznych oraz w debatach na tematy społeczno-gospodarcze, lecz także w kształtowaniu polityki społeczno-gospodarczej oraz codziennej praktyce życia gospodarczego. W warunkach niepewności i nietrwałości w gospodarce strategię długofalowe stają się wręcz niezbędne, chociażby po to, aby identyfikować przyczyny odchyleń od strategicznych celów oraz założeń i korygująco uwzględniać je w decyzjach gospodarczych (bieżących i strategicznych).

Niniejsza monografia jest rezultatem prowadzonych od 2020 r. w Polskim Towarzystwie Ekonomicznym analiz i debat naukowych na temat sytuacji społeczno-gospodarczej i przyszłości świata. Debaty te obejmują retrospektywną i prospektywną analizę głównych myśli i założeń zawartych w eseju Johna Maynarda Keynesa.

Monografia ta stanowi unikatowy zbiór tekstów przygotowanych przez 62 specjalistów z dziedziny nauk ekonomicznych oraz praktyków. Dokonują oni nie tylko analizy złożonej rzeczywistości na przestrzeni prawie 100 lat od czasu opublikowania oryginalnego eseju Keynesa, lecz także formułują autorskie oceny i rekomendacje dotyczące rozwiązywania współczesnych problemów społeczno-gospodarczych.

Zawarte w tej monografii teksty dotyczą trzech głównych obszarów życia społeczno-gospodarczego, tj. wzrostu gospodarczego (rozpatrywanego w kontekście przemian technologicznych), rynku pracy oraz jakości życia ludzi. Odzwierciedla to struktura monografii i jej podział na trzy części. Zastrzec tu jednak trzeba, że podział tekstów na owe trzy części nie jest merytorycznie w pełni rozłączny. O podziale tym zadecydowała bowiem dominacja w tekście danej problematyki, choć w prawie wszystkich tekstach uwzględniany jest szerszy kontekst.

Redaktorzy monografii zakładają, że jej treści przyczynią się do pogłębiania – w środowisku naukowym i wśród głównych kreatorów polityki społeczno-gospodarczej – refleksji nad możliwymi, alternatywnymi scenariuszami przemian czekających świat i poszczególne kraje. Zakłada się ponadto, że monografia przyczyni się do lepszego rozumienia znaczenia i rozwoju kultury myślenia strategicznego i jej uwzględniania w teorii ekonomii oraz w kształtowaniu społeczno-gospodarczej rzeczywistości.

Niniejsza publikacja nie wyczerpuje wszystkich tematów związanych z zagadnieniami podjętymi w eseju Keynesa. Zakładamy jednak, że będzie ona inspiracją do dalszych badań naukowych i szerokiego dyskursu oraz instytucjonalnych działań wdrożeniowych, ukierunkowanych na harmonijny, trwały rozwój społeczno-gospodarczy.

Elżbieta Mączyńska

Marian Gorynia

Maria Urbaniec

4. Fetyszyzacja możliwości zmian technologicznych w kontekście syndromu *homo oeconomicus*

Pisanie piątego czy dziesiątego komentarza na temat eseju Keynesa w momencie, gdy zna się poprzednie opinie, nie jest łatwe, ze względu na ryzyko powtórzeń albo dostrzeżenie zaledwie drugorzędnych aspektów tekstu Wielkiego Ekonomisty.

Po pierwsze, można się zastanawiać, czy ocena poglądów Keynesa zamieszczonych w publicystycznym przecież artykule ma po bez mała 100 latach jakikolwiek sens. Można przypuszczać, że pisząc ten esej, Keynes nie był *de facto* w stanie nie wybiegać myślami aż tak daleko do przodu, mimo że gdyby miał na myśli swoje wnuki, powinien był jednak zakładać prawdopodobnie perspektywę kilkudziesięcioletnią (w 1930 roku Keynes miał 47 lat, nie miał dzieci), a nie stuletnią. Oznacza to, że określenie perspektywy czasowej zawartej w tytule eseju nie powinno być traktowane dosłownie. Sprawdzenie się jakichkolwiek założeń czy prognoz Keynesa może mieć w tej sytuacji charakter wyłącznie przypadkowy. Nie wiadomo więc, czy zajmując głos na temat 100-letniej perspektywy, sam autor traktował podjęte rozważania poważnie. Warto zauważyć, że istniała przecież możliwość zasygnalizowania trapiących Keynesa problemów w okresie na przykład 30- albo 50-letnim.

Po drugie, trafność dostrzegania ogólnego kierunku zmian technologicznych i ich konsekwencji dla dobrobytu (jak to określa Keynes dla podwyższania standardu życia) zasługuje na uznanie, choć można sądzić, że obserwacja ta stanowiła swego rodzaju dość prostą ekstrapolację tendencji, jaka pojawiła się wraz z nadejściem rewolucji przemysłowej, a właściwie z zapoczątkowanym w XVI wieku procesem akumulacji kapitału. Zasługą Keynesa była umiejętność oddzielenia tej ogólnej tendencji od bieżących problemów i wahań sytuacji gospodarczej, które Keynes nazywa panującym na świecie kryzysem gospodarczym.

Po trzecie, można dopatrzeć się pewnej analogii pomiędzy sytuacją kryzysową towarzyszącą powstawaniu tekstu Keynesa a obecną pandemią COVID-19. Nastroje bieżące nie były wówczas najlepsze, ale wybiegnięcie myślami dalej

do przodu wskazywało na uzasadnione podstawy do większego optymizmu, bazującego na wierze w możliwości postępu technologicznego. Podobnie dzisiejszym silnym zjawiskiem kryzysowym związanym z pandemią towarzyszy wiara w odbudowę rozwoju gospodarczego po przezwyciężeniu COVID-19. Jednocześnie cały czas, czyli także dzisiaj aktualne są podniesione przez Keynesa zagrożenia wynikające z bezrobocia technologicznego, które oznacza bezrobocie spowodowane wynajdywaniem sposobów ograniczania zapotrzebowania na siłę roboczą w tempie szybszym, niż generowanie nowych miejsc pracy. Czy istotnie postęp technologiczny może doprowadzić do tego, że w perspektywie długoterminowej kwestie ekonomiczne nie będą stałą troską człowieka? Upłynęło bez mała 100 lat od postawienia tego zagadnienia przez Keynesa, ale jak widać problem ekonomiczny daleki jest rozwiązania i nie wiadomo, czy wystarczy następne 100 lat, aby to nastąpiło. Można więc zadać pytanie – dlaczego mechanistyczne rozważania Keynesa tak mocno rozminęły się z rzeczywistością, którą próbował prognozować? Wydaje się, że Keynes popełnił poważny błąd, fetyszyzując możliwości zmian technologicznych, a jednocześnie zapominając o rozwoju społecznym i instytucjonalnym.

Po czwarte, Keynes przyjął w swoich rozważaniach punkt widzenia Wielkiej Brytanii, jednego z najbardziej rozwiniętych krajów międzywojennego świata, a dodatkowo nie uwzględnił nierówności, rozwarstwienia i ubóstwa, charakteryzujących ówczesne społeczeństwo brytyjskie. W jednym zaledwie zdaniu wspomniął o krajach nieznanających się w awangardzie postępu, które uznał za względnie poszkodowane. Pisanie w tej sytuacji o rozwiązaniu problemu ekonomicznego mogącym oznaczać uwolnienie ludzi od trosk o charakterze materialnym jest albo świadectwem niczym nieuzasadnionego zawężenia pola obserwacji, albo brakiem wyobraźni, albo dowodem kompletnego oderwania od rzeczywistości. Warto więc zauważyć, że w okresie ponad 90 lat, które upłynęły od publikacji eseju Keynesa, zainteresowanie zagadnieniami zróżnicowania dochodowego, majątkowego i konsumpcyjnego w skali świata zdecydowanie wzrosło, podjęto na ten temat wiele badań naukowych, w licznych krajach udało się osiągnąć znaczący postęp na drodze inkluzji społecznej dużych grup ludzi. Tym niemniej do czasu wybuchu pandemii COVID-19 był to jeden z najszerzej dyskutowanych aspektów światowego ładu gospodarczego i społecznego, a sama pandemia była – jak się dość powszechnie uważa – swego rodzaju katalizatorem wskazującym na konieczność rozwiązania tego problemu. Osobiście wątpię, aby tak zwany problem ekonomiczny został rozwiązany w ciągu następnych 50, czy nawet 100 lat. Skąd taki pesymizm? To nie jest pesymizm, ale realizm wynikający z historyczno-kulturowego podejścia do człowieka jako podmiotu

gospodarującego i uwzględnienia osiągnięć ekonomii instytucjonalnej. Pojawia się więc w tym kontekście koncepcja homo oeconomicus.

Po piąte więc, rozważania Keynesa dotyczące natury człowieka można uznać za nadto uproszczone i abstrahujące od konstruktu homo oeconomicus. Pisze on następująco: *[e]wolucyjnie zostaliśmy w szczególny sposób przygotowani przez naturę – ze wszystkimi naszymi impulsami i najgłębszymi pragnieniami – do radzenia sobie z problemem ekonomicznym. Jeśli ten problem zostanie w końcu rozwiązany, ludzkość zostanie pozbawiona swojego odwiecznego celu. Czy będzie to korzystne? Jeśli w ogóle uznajemy istnienie prawdziwych wartości w życiu ludzkim, to perspektywa korzyści jest przynajmniej prawdopodobna. Jednak myślę z lękiem o zmianę nawyków i przekonań przeciętnego człowieka, które zostały ukształtowane na przestrzeni niezliczonych pokoleń. Możemy zostać zmuszeni do ich odrzucenia w ciągu zaledwie kilku dekad. Otóż o ile wyobrażam sobie, że możemy mieć do czynienia z sytuacją, gdzie postęp technologiczny wyprzedza zmiany instytucji, o tyle boję się, że niezależnie od możliwości rozwiązania problemu ekonomicznego z punktu widzenia uwarunkowań technologicznych wystąpią określone znaczące opóźnienia po stronie dostosowania się instytucji na wszystkich poziomach w takim sensie, jak pisał o tym Oliver Williamson [2000, s. 595–613]. Homo oeconomicus jest trwałą instytucją i oznacza on, że z problemem ekonomicznym będziemy mieć do czynienia tak długo, jak długo – używając terminologii Keynesa – zarówno potrzeby bezwzględne, jak i względne człowieka nie zostaną zaspokojone. Problem jest z tą drugą kategorią potrzeb: mogą one – jak podkreśla Keynes – być nienasycone. Potrzeby względne pojawiły się w procesie ewolucji na drugim planie jako wtórne w stosunku do potrzeb bezwzględnych, ale zostały być może przez ewolucję utrwalone w genach. To hipoteza genetyczna dotycząca homo oeconomicus. Z drugiej strony możliwa jest inna hipoteza – hipoteza instytucjonalna. W jej myśl homo oeconomicus jest konstruktem równoważnym z wyznawaną przez ludzi wartością, czyli instytucją. W czterostopniowej hierarchii instytucji koncepcja homo oeconomicus powinna zapewne znaleźć się na jednym z górnych poziomów, a w zasadzie na poziomie najwyższym. W ujęciu Williamsona zmiany takich instytucji wymagają przedziału czasu od 100 do 1000 lat. Niezależnie więc od tego, czy przyjmiemy hipotezę genetyczną homo oeconomicus, czy też hipotezę instytucjonalną, można mieć uzasadnione wątpliwości czy zmiana tego stereotypu to kwestia kilku dekad, czy raczej kwestia kilku stuleci.*

Konkludując, zarówno w 1930 roku, jak i dziś najważniejszym ekonomicznym problemem ludzkości wydaje się być kwestia zachowań pojedynczych

ludzi podporządkowana stereotypowi homo oeconomicus. Rodzi ona daleko idące konsekwencje dla gospodarki światowej jako całości, takie jak nadmierny konsumpcjonizm, degradacja środowiska naturalnego, problemy energetyczne, nierówności społeczne, zjawisko wykluczenia społecznego itp. W tym sensie myśli Keynesa można uznać za nadal aktualne. Jeśli jednak chodzi o ocenę perspektyw na przyszłość, to trudno jest zgodzić się z poglądem Keynesa nadającym priorytet zmianom technologicznym i abstrahującym od uwarunkowań instytucjonalnych rozwiązania problemu ekonomicznego.

WYBRANE TYTUŁY WYDAWNICZE POLSKIEGO TOWARZYSTWA EKONOMICZNEGO

Seria *Nobliści z ekonomii*

David Card, Alan Krueger (2023)

Mit i pomiar. Nowa ekonomia płacy minimalnej

William Nordhaus (2021)

Kasyno klimatyczne. Ryzyko, niepewność i ekonomia globalnego ocieplenia

Joseph E. Stiglitz, Jean Paul Fitoussi, Martine Durand (2019)

Poza PKB. Mierzmy to, co ma znaczenie dla rozwoju społeczno gospodarczego

George A. Akerlof, Robert J. Shiller (2017)

Złowić frajera. Ekonomia manipulacji i oszustwa

Mathias Dewatripont, Jean Charles Rochet, Jean Tirole (2017)

Zbilansować banki: nauka z kryzysu finansowego

Robert J. Shiller (2016)

Finanse a dobrobyt społeczny

Nicolas Barr, Peter Diamond (2014)

Reformy systemu emerytalnego. Krótki przewodnik

Joseph E. Stiglitz, Amartya Sen, Jean Paul Fitoussi (2013)

Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarcza?

Christopher A. Pissarides (2012)

Teoria bezrobocia w stanie równowagi

Dale T. Mortensen (2012)

Dyspersja płac. Dlaczego podobni pracownicy zarabiają różnie?

Joseph E. Stiglitz (2010)

Freefall. Jazda bez trzymanki

Seria: Społeczna Gospodarka Rynkowa

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz, Maria Urbaniec (red. n.) (2023)

Społeczna Gospodarka Rynkowa – Ordoliberalizm a nieład współczesnego świata

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2022)

Społeczna Gospodarka Rynkowa – ustrojowa przyszłość

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2021)

Społeczna Gospodarka Rynkowa w dobie pandemii i postpandemii

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2020)

Społeczna Gospodarka Rynkowa i integracja europejska w czasach dziejowego przełomu

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2019)

Społeczna Gospodarka Rynkowa a wartości europejskie

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2018)

Społeczna Gospodarka Rynkowa – Polska i integracja europejska

Elżbieta Mączyńska (red. n.) (2015)

Modele ustroju społeczno-gospodarczego. Kontrowersje i dylematy

Elżbieta Mączyńska (red. n.) (2014)

Ekonomia dla przyszłości

Piotr Pysz, Anna Grabska, Michał Moszyński (2014)

Spontaniczne i stanowione elementy ładu gospodarczego w procesie transformacji – dryf ładu czy jego doskonalenie?

Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz (red. n.) (2013)

Ordoliberalizm i społeczna gospodarka rynkowa wobec wyzwań współczesności

Ludwig Erhard (2011)

Dobrobyt dla wszystkich

X Kongres Ekonomistów Polskich (monografie pokongresowe)

Bogusław Fiedor, Marian Gorynia, Elżbieta Mączyńska (eds.) (2022)

The Economic Sciences and Contemporary Challenges. Fundamental Problems in Theory and Practice

Stanisław Owsiak, Jerzy Wilkin, Małgorzata Zaleska (red. naukowa) (2022)

Sfera realna i regulacyjna gospodarki

Eugeniusz Kwiatkowski, Beata Majecka, Ewa Mińska-Struzik (red. naukowa) (2022)

Gospodarka a megatrendy rozwoju współczesnego świata. Tom I

Eugeniusz Kwiatkowski, Beata Majecka, Ewa Mińska-Struzik (red. naukowa) (2022)

Gospodarka a megatrendy rozwoju współczesnego świata. Tom II

Bogusław Fiedor, Marian Gorynia, Łukasz Hardt (red. naukowa) (2021)

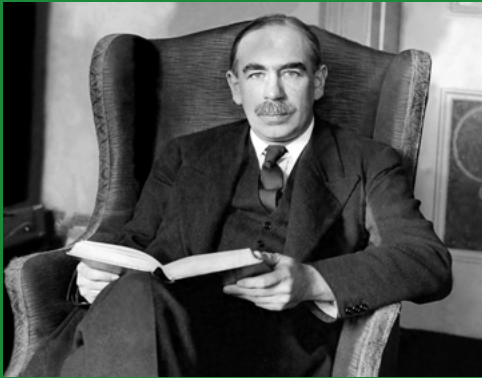
Jednorodność czy pluralizm. Rozważania nad naturą nauk ekonomicznych i gospodarki

Bogusław Fiedor, Marian Gorynia, Elżbieta Mączyńska (red. naukowa) (2020)

Nauki ekonomiczne i wyzwania współczesności. Fundamentalne problemy w teorii i praktyce

Pełna oferta wydawnicza (również w wersjach elektronicznych) dostępna jest
w księgarni internetowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego
www.ksiazkiekonomiczne.pl

Książki można również kupić w siedzibie PTE
ul. Nowy Świat 49, 00-042 Warszawa
tel. 22 551-54-01, e-mail: sklep@pte.pl

John Maynard Keynes (ur. 5 czerwca 1883 r. w Cambridge, zm. 21 kwietnia 1946 r. w Firle) był angielskim ekonomistą, którego idee zasadniczo zmieniły teorię i praktykę makroekonomii oraz politykę gospodarczą rządów. Pierwotnie specjalizował się w matematyce, wykorzystał i znacznie udoskonalił wcześniejsze prace dotyczące przyczyn cykli koniunkturalnych. Studiował

również ekonomię, historię, filozofię i logikę. Był jednym z najbardziej wpływowych ekonomistów XX wieku, autorem prac stanowiących podstawę szkoły myślenia zwanej ekonomią keynesowską. Jego idee, przeformułowane na nowy keynesizm, mają fundamentalne znaczenie dla makroekonomii głównego nurtu. Jest uznawany za głównego teoretyka interwencjonizmu państwowego, a także „ojca makroekonomii”.

Keynes odnosił duże sukcesy w inwestowaniu na giełdzie, jest uważany za jednego z prekursorów inwestowania skoncentrowanego. Zajmował się publicystyką ekonomiczną, jego artykuły na temat gospodarki były przedrukowywane przez prasę na całym świecie. Finansował teatr i balet. Był kolekcjonerem dzieł sztuki i znawcą malarstwa.

W 1999 r. redakcja magazynu „Time” umieściła Keynesa na liście najważniejszych ludzi stulecia. Na łamach „The Economist” został określony jako *najsłynniejszy brytyjski ekonomista XX wieku*.

ISBN 978-83-65269-44-7

9 788365 269447

